

Erlendir gestir, evran og lungnalækurinn

Kjallari

Dorvaldur Gylfason

Tveir erlendu gestanna á Hörpufundi AGS í fyrri viku, Paul Krugman prófessor í Princeton og Martin Wolf, aðstoðarráttgjafi Financial Times, lýstu efasemdum um, að Íslendingar hefðu gott af að taka upp evruna.

Réttmætar efasemdir

Efasemdir þeirra eiga fullan rétt á sér. Til þess liggja tvær ástæður.

Önnur ástæðan er sú, að spurningin um ESB og evruna snýst öðrum þræði um stjórnmál. Það er ofureðlilegt, að menn greini á um stjórnmál, og gildir þá einu, hvort menn eru hagfræðingar að starfi, pípulagningamenn eða prestar. Ágreiningur um stjórnmál liggur í hlutarins eðli.

Hin ástæðan er sú, að á efnahags-hlið evrumálsins eru bæði ljósir fletir og dökkir. Það er eðlilegt, að hagfræðingar leggi ólíkt mat á kosti og galla evrunnar, hver af sínum sjónarhóli.

Það leysir engan vanda að taka upp evruna, ef gamla vitfirringin í efnahagsmálum heldur áfram að vaða uppi að öðru leyti líkt og gerðist í Grikklandi og víðar. Upptaka evrunnar getur hins vegar orðið til góðs, ef hún kallast á við gagngerar umbætur í hagstjórn.

Markmið og leið

Myndu gagngerar hagstjórnarbætur heima fyrir geta skilað sama árangri án evrunnar? Já, vissulega. En vandinn er sá, að án evrunnar er ólíklegra en ella, að nauðsynlegar umbætur nái fram að ganga. Upptaka evrunnar er hvati eins og efnafreðingar myndu segja: hún knýr á um nauðsynlegar umbætur í hagstjórn m.a. með aðhaldi að utan. Evran er hvort tveggja í senn: markmið og leið.

Þetta er ein þingasta röksemdin fyrir upptöku evrunnar hér heima líkt og t.d. í Eystrasaltslöndunum og annars staðar í Austur-Evrópu. Löndin þar eru nú loksins laus úr köldum hrammi Rússa og komin inn í hlýjan meginstraum evrópskrar menningar. Þeim tókst þetta hratt og örugglega m.a. vegna þess, að þau settu markið á ESB og evruna til að flyta fyrir sér. Fjarlægari lönd eins og t.d. Georgía eiga lengra í land, því að þau settu markið ekki á ESB og evruna. Þar heldur gamla vitleysan áfram í friði fyrir aðhaldi að utan. Þar vantar agann, sem fylgir væntanlegri innngöngu í ESB og upptöku evrunnar.

Verðbólguþæli

Paul Krugman og Martin Wolf eru meðal gleggstu manna, sem fjalla um efnahagsmál, en þeir virðast samt ekki skeyta nóg um þá lykilstaðreynd, að gengi krónunnar hefur fallið um 99,95% gagnvart dönsku krónunni frá 1939. Seðlabankanum og öðrum stjórnvöldum hafa verið mislagðar

Paul Krugman Prófessor við Princeton-háskólann í Bandaríkjunum.

hendur í peningamálum, að ekki sé meira sagt. Ísland er alræmt verðbólguþæli. Seðlabankanum hefur næstum aldrei tekist að ná verðbólgu-markmiði sínu. Enn er verðbólgan langt yfir settu marki eins og löngum fyrr, og sparifé landsmanna brennur í bönkunum með gamla laginu. Þess vegna m.a. eigum við að útsúrsa peningastjórnina, fela hana öðrum.

Hvorki upphaf né endir

Fyrirkomulag gengismála er ofmetið eins og Gylfi Zoëga prófessor lýsti réttilega í Hörpu. Margar þjóðir festa gengi gjaldmiðla sinna, aðrar leyfa genginu

að fljóta. Margar þjóðir festa gengið og láta það fljóta á víð eftir aðstæðum. Ólíkar aðstæður kalla á ólíkar lausnir. Ekkert er við það að athuga.

Finnar hafa frá öndverðu notað evru, ekki Svía. Bæðum þjóðum hefur eigi að síður vegnað vel í hremmingum síðustu ára, svo að engan mun sér á.

Írar hafa frá öndverðu notað evru, ekki Íslendingar. Bæðum þjóðum tókst samt að koma sér í alvarleg vandræði, og má vart á milli sjá að öðru leyti en því, að Írar ákváðu að borga brúsann sjálfir. Það gátu Íslendingar ekki, til þess var vandinn of mikill, holan of djúp.

Þessi dæmi sýna, að spurningin um upptöku evrunnar er ekki upphaf og endir efnahagsmálanna. Hið er annað mál, að þjóð, sem býr við ónýtan gjaldmiðil, sem enginn tekur lengur mark á, jafnvel ekki ríkisstjórnin sjálf, og enginn vill eiga, hún ætti kannski að gaumgæfa, hvort tímabært sé að skoða aðra kosti í gjalddeyrismálum. Þetta er ein ástæða þess, að ríkisstjórnin undanskildi ekki evruna, þegar hún lagði inn umsókn um aðild að ESB fyrir tveim árum.

Getur þú ekki hætt?

Ef Eistar gátu tekið sér tak og tekið upp evruna með göðum árangri, hvers vegna skyldu Íslendingar ekki geta tekið sig saman í andlitinu og gert það líka? Eða eigum við heldur að hafa þetta eins og lungnalækurinn, vinur minn? Hann segir stundum við sjúklinga sína, sem eru að reyna að hætta að reykja: Þú ert aumingi. Þú getur ekki hætt.